

Dominika Mróz-Szarmach

Uniwersytet Gdański
ORCID: 0000-0003-1076-2474

**SKARGA KASACYJNA A SPRAWY ZAKWALIFIKOWANE
DO POSTĘPOWANIA UPROSZCZONEGO****Wprowadzenie**

Nieco ponad 20 lat temu weszła w życie ustawa z dnia 24 maja 2000 r.¹, która wprowadziła do polskiego porządku prawnego nowe postępowanie odrębne w procesie, tj. postępowanie uproszczone. Przedmiotowe postępowanie zaplanowane zostało jako służące sprawnemu i szybkiemu rozstrzygnięciu spraw nieskomplikowanych. Postępowanie uproszczone – od początku jego istnienia – jest dość zgodnie zaliczane przez naukę prawa do postępowań przyspieszonych². Na przestrzeni dwóch dekad obowiązywania przepisów o postępowaniu uproszczonym, zapewne głównie wskutek zmian gospodarczych i społecznych, dochodziło do rozszerzania zakresu spraw przekazanych do tego postępowania, bowiem ustawodawca trzykrotnie zmieniał górną granicę wartości przedmiotu sporu w tym postępowaniu. Pierwotnie stanowiła ją kwota 5 tysięcy zł, lecz już po niecałych 5 latach od wejścia w życie przepisów o tym postępowaniu odrębnym, tj. od 5 lutego 2005 r.³, była to kwota 10 tysięcy zł, zaś od ponad 4 lat, a dokładniej od 1 czerwca 2017 r.⁴, maksy-

¹ Ustawa z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. nr 48, poz. 554 ze zm.), która weszła w życie 1 lipca 2000 r.

² Por. S. Cieślak, *System postępowań przyspieszonych w procesie cywilnym po zmianach Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzanych w życie w latach 2008–2010* [w:] Aurea praxis. Aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego, t. I, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011, s. 91; T. Ereciński, *Postępowania odrębne de lege lata i de lege ferenda* [w:] *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych*, red. H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2009, s. 9.

³ Wejście w życie ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 172, poz. 1804).

⁴ Wejście w życie ustawy z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności (Dz.U. poz. 933).

malna wartość przedmiotu sporu w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym wynosi 20 tysięcy zł.

O ile ostatnia duża nowelizacja k.p.c.⁵ dokonana ustawą z dnia 4 lipca 2019 r.⁶ nie wprowadziła żadnej zmiany w materii kwotowego rozgraniczenia spraw rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym, o tyle znacząco wpłynęła na zakres przedmiotowy tego postępowania. Do 6 listopada 2019 r., tj. do dnia poprzedzającego wejście w życie noweli, w przedmiotowym postępowaniu odrębnym rozpoznawane były sprawy o roszczenia z umów, których wartość przedmiotu sporu nie przekraczała 20 tysięcy zł, sprawy o roszczenia wynikające z rękojmi, gwarancji jakości lub z niezgodności rzeczy sprzedanej konsumentowi z umową, jeżeli wartość przedmiotu umowy nie przekraczała tej kwoty, oraz sprawy o zapłatę czynszu najmu lokali mieszkalnych i opłat obciążających najemcę oraz opłat z tytułu korzystania z lokalu mieszkalnego w spółdzielni mieszkaniowej bez względu na wartość przedmiotu sporu. Natomiast od 7 listopada 2019 r. sądy orzekają w postępowaniu uproszczonym we wszystkich sprawach o świadczenie, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza kwoty 20 tysięcy zł oraz w sprawach o roszczenia z rękojmi lub gwarancji, jeżeli wartość przedmiotu umowy nie przekracza tej kwoty. Z przedmiotowego zakresu wyłączone są sprawy rozpoznawane w I instancji przez sądy okręgowe, z wyjątkiem spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych o rentę, sprawy małżeńskie i z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi, sprawy z zakresu prawa pracy rozpoznawane z udziałem ławników oraz sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych niewymienione w art. 477⁸ § 2 k.p.c. (art. 505¹ § 2 k.p.c.).

W związku z podwyższeniem przez ustawodawcę w 2017 r. wartości przedmiotu sporu w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym oraz nowelą zmieniającą zakres przedmiotowy tego postępowania zasadne wydaje się rozważenie stosunku przepisów o postępowaniu uproszczonym do przepisów regulujących dopuszczalność skargi kasacyjnej w procesie. Poniższe uwagi mają na celu wskazanie stanu *de lege lata* w przedmiotowej materii oraz zaprezentowanie uwag *de lege ferenda*.

Dopuszczalność skargi kasacyjnej w procesie

Prawodawca zaplanował skargę kasacyjną jako jeden z nadzwyczajnych środków zaskarżenia⁷, w konsekwencji czego nie przewidział dostępności tego środka

⁵ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2019, poz. 1460 ze zm.).

⁶ Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw (Dz.U. 2019, poz. 1460), dalej: ustawa zmieniająca, nowelizacja lub nowela.

⁷ Szerzej na temat „nadzwyczajności” skargi kasacyjnej por. A. Kościółek, *Nadzwyczajny charakter skargi kasacyjnej w postępowaniu cywilnym a kasacji w procesie karnym* [w:] *Szczególne środki zaskarżenia w ujęciu komparatystycznym*, red. D. Gil, Lublin 2013, s. 123–140.

w każdej sprawie cywilnej⁸. Podstawowa regulacja w przedmiocie skargi kasacyjnej jest umieszczona wśród przepisów o procesie (art. 398¹–398²¹ k.p.c.). Wynika z nich, że w pierwszej kolejności dopuszczalność skargi kasacyjnej w tym trybie postępowania jest uzależniona od istnienia odpowiedniego substratu zaskarżenia, którym mogą być kończące w sprawie – prawomocny wyrok sądu II instancji lub prawomocne postanowienie tego sądu w przedmiocie odrzucenia pozwu, ewentualnie umorzenia postępowania (art. 398¹ k.p.c.). Po drugie, znaczenie ma charakter sprawy. Co do zasady skargę tę można złożyć bez dodatkowych ograniczeń w sprawach o roszczenia niemajątkowe. Pewne odstępstwa w tym zakresie przewiduje art. 398² § 2 pkt 1 k.p.c., wyłączając dostępność skargi kasacyjnej w sprawach o rozwód lub o separację, oraz art. 398² § 3 k.p.c., zgodnie z którym środka tego nie można wnieść od wyroku ustalającego nieistnienie małżeństwa lub orzekającego unieważnienie małżeństwa, jeżeli jedna ze stron zawarła nowy związek małżeński.

Z kolei w przypadku spraw majątkowych prawodawca przewiduje przede wszystkim ograniczenie *ratione valoris* i wprowadza ogólną regułę, że o dopuszczalności skargi kasacyjnej w tego rodzaju sprawach cywilnych decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia na poziomie nie niższym niż 50 tysięcy zł (art. 398² § 1 zd. 1 k.p.c.)⁹. Wyjątki dotyczą spraw z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, w których wartość przedmiotu zaskarżenia nie może być niższa niż 10 tysięcy zł, a także spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych o przyznanie emerytury lub renty, o wstrzymanie emerytury lub renty i o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego oraz spraw o odszkodowanie z tytułu wyrządzenia szkody przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem, w których skarga ta przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia.

Natomiast w niektórych kategoriach spraw ustawodawca wyłączył dopuszczalność skargi kasacyjnej. Dotyczy to np. spraw o alimenty, o czynsz najmu czy dotyczących świadectwa pracy (art. 398² § 2 pkt 1 i pkt 2 k.p.c.). Środka tego nie może także wnieść powód, którego powództwo zostało oddalone jako oczywiście bezzasadne w rozumieniu art. 191¹ k.p.c. (art. 398² § 4 zd. 1 k.p.c.). Ponadto rów-

⁸ Takie rozwiązanie jest zgodne ze standardami ustanowionymi w prawie międzynarodowym, wynika ze specyfiki tego środka zaskarżenia i jest uzasadnione jego celami. Por. T. Ereciński, *Dopuszczalność kasacji w sprawach cywilnych (kilka uwag de lege lata i de lege ferenda)* [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza. Symbolae Vitoldo Broniewicz dedicatae*, red. A. Marciniak, Łódź 1998, s. 83; K. Flaga-Gieruszyńska, *System środków zaskarżenia wobec prawa do sądu na gruncie orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zagadnienia wybrane)* [w:] *Wokół problematyki środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym*, red. M. Michalska-Marciniak, Sopot 2015, s. 50 i 55; K. Kołakowski, *Refleksje wokół kasacji w procesie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 1997, nr 7–8, s. 21–22.

⁹ Nauka prawa uznaje przedmiotowy model ograniczenia dostępności skargi kasacyjnej za przydatny praktycznie, gdyż wyklucza on rozpoznawanie przez SN spraw „drobnych, powtarzających się, o małej wadze jurydycznej”. Por. T. Ereciński [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. III, cz. 2: *Środki zaskarżenia*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, Warszawa 2013, s. 934.

niez inne przepisy k.p.c., poza tymi regulującymi skargę kasacyjną, jak i przepisy ustaw szczególnych wprowadzają odmienne reguły w zakresie dostępności skargi kasacyjnej w konkretnym rodzaju sprawy cywilnej rozpoznawanej w procesie. *Per exemplum* w tzw. sprawach regulacyjnych (art. 479²⁸–479⁸⁸ k.p.c.)¹⁰ skarga kasacyjna jest dopuszczalna niezależnie od wartości przedmiotu sporu¹¹.

Powyższe wywody pozwalają na sformułowanie kilku wniosków natury ogólnej. Po pierwsze, k.p.c. przewiduje ograniczenie kwotowe (*ratione valoris*) dla dopuszczalności skargi kasacyjnej w sprawach majątkowych w procesie. Po drugie, ograniczenie to nie jest jednakowe dla wszystkich majątkowych spraw cywilnych, a zależy od rodzaju sprawy. Po trzecie, w pewnej kategorii spraw majątkowych, pozostającej – jak się wydaje – w szczególnym zainteresowaniu ustawodawcy z punktu widzenia interesu publicznego, przedmiotowy środek zaskarżenia jest dopuszczalny z pominięciem jakichkolwiek progów kwotowych. Wreszcie, są takie sprawy majątkowe i niemajątkowe, w których skarga kasacyjna w ogóle nie jest dostępna (wyłączenie *ratione materiae*). Podkreślenia wymaga przy tym, że istnienie w danym systemie prawnym reglamentacji dopuszczalności skargi kasacyjnej jest zgodne ze standardami międzynarodowymi dla tego typu nadzwyczajnych środków zaskarżenia¹².

Dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawach zakwalifikowanych do postępowania uproszczonego – stan do 31 maja 2017 r.¹³

Od wprowadzenia postępowania uproszczonego do polskiego systemu prawnego do grupy spraw, w których dostępność skargi kasacyjnej została wyłączona, zaliczono również sprawy rozpoznane w tym postępowaniu (art. 398² § 2 pkt 3 k.p.c.)¹⁴. Takie rozwiązanie zostało podyktowane przekazaniem do postępowania uproszczonego spraw drobnych i nieskomplikowanych, które z reguły nie wymagają kontroli przez najwyższą instancję sądową¹⁵. W nauce prawa podkreśla

¹⁰ Określenie za: T. Ereciński, *Postępowania odrębne...*, s. 13.

¹¹ Por. art. 479³⁵ § 2 k.p.c., art. 479⁵⁶ § 2 k.p.c., art. 479⁶⁷ § 2 k.p.c., art. 479⁷⁸ § 2 k.p.c. i art. 479⁸⁸ k.p.c. Przepisy te stanowią *lex specialis* w stosunku do art. 398¹ k.p.c. Por. M. Michalska, *Rozstrzygnięcia sądu kasacyjnego w procesie*, Kraków 2004, s. 83–85.

¹² Por. wyrok TK z dnia 10 lipca 2000 r., sygn. SK 12/99, OTK Zb.U. 2000, nr 5, poz. 143; postanowienie SN z dnia 29 grudnia 1998 r., sygn. I PZ 67/98, OSNAP 2000, nr 2, poz. 65.

¹³ Tj. do dnia poprzedzającego wejście w życie ustawy z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności (Dz.U. poz. 933).

¹⁴ Konsekwencją tej regulacji jest wyrażane w orzecznictwie zapatrywanie o niedopuszczalności zażalenia na wydany w postępowaniu uproszczonym przez sąd II instancji wyrok uchylający wyrok sądu I instancji i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania. Por. postanowienie SN z dnia 26 lutego 2015 r., sygn. III CZ 7/15, www.sn.pl.

¹⁵ Por. T. Ereciński [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. III, cz. 2: *Środki zaskarżenia*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, Warszawa 2013, s. 926.

się, że uzasadnienie wyłączenia dostępności skargi kasacyjnej w sprawach rozpoznanych w tym postępowaniu stanowi także aspekt ich „masowości”¹⁶.

Z uwagi na zastosowanie w art. 398² § 2 pkt 3 k.p.c. trybu dokonanej imiesłowu przmiotnikowego („rozpoznanych”) przyjąć należy, że przedmiotowy środek zaskarżenia nie jest dopuszczalny jedynie w tych sprawach cywilnych, w których sąd faktycznie orzekł przy zastosowaniu przepisów o postępowaniu uproszczonym¹⁷. Zaznaczenia wymaga, że orzecznictwo przyjmuje jednolicie, iż rozpoznanie danej sprawy w postępowaniu uproszczonym powinno zostać poprzedzone wydaniem odpowiedniego zarządzenia przez przewodniczącego lub postanowienia przez sąd¹⁸. Zaniechanie dokonania tej czynności i jednocześnie stosowanie przez sąd przepisów o postępowaniu uproszczonym może bowiem w danej sprawie prowadzić do nieważności postępowania¹⁹. Co więcej, ewentualne błędy sądu w zakresie kwalifikacji sprawy do konkretnego postępowania nie powinny obciążać stron²⁰.

W konsekwencji powyższego dostępność skargi kasacyjnej w sprawach zakwalifikowanych do postępowania uproszczonego zależeć będzie od tego, czy sąd przy rozstrzyganiu konkretnego sporu korzystał z przepisów o postępowaniu uproszczonym. Toteż o dopuszczalności skargi kasacyjnej ostatecznie nie decyduje zakres przedmiotowy postępowania uproszczonego, lecz rzeczywiste rozpoznanie danej sprawy w tym postępowaniu. W efekcie jeżeli sąd rozpozna sprawę pierwotnie należącą do postępowania uproszczonego z pominięciem przepisów o tym postępowaniu odrębnym, wówczas o dopuszczalności tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia rozstrzygać będą reguły ogólne, tj. przede wszystkim art. 398² § 1 k.p.c.²¹

¹⁶ Por. T. Zembrzuski, *Skarga kasacyjna. Dostępność w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2011, s. 194–195.

¹⁷ Podobnie por. A. Niedużak, A. Sikorski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, wersja online, uwaga 13 do art. 398²; A. Góra-Błaszczkowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IA: *Komentarz do art. 1–424*¹², red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2019, s. 1192; T. Ereciński [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. III, cz. 2: *Środki zaskarżenia*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, Warszawa 2013, s. 927.

¹⁸ Por. m.in. wyrok SN z dnia 25 września 2008 r., sygn. aII PK 45/08, OSNAPiUS 2010, nr 5–6, poz. 59, s. 184; uchwała SN z dnia 19 kwietnia 2007 r., sygn. III CZP 11/07, OSNC 2008, nr 2, poz. 23; postanowienie SN z dnia 22 lipca 2005 r., sygn. III CZP 39/05, „Biuletyn SN” 2005 nr 11; postanowienie SN z dnia 16 czerwca 2004 r., sygn. I PZP 1/04, OSNP 2005, nr 5, poz. 67; postanowienie SN z dnia 26 czerwca 2002 r., sygn. III CZP 42/02, OSP 2003, nr 6, poz. 78; uchwała SN z dnia 2 października 1986 r., sygn. III PZP 57/86, OSNCP 1987, nr 10, poz. 152.

¹⁹ Por. postanowienie SN z dnia 23 marca 2017 r., sygn. V CZ 9/17, www.sn.pl.

²⁰ Por. postanowienie SN z dnia 30 sierpnia 2018 r., sygn. I PZ 30/18, OSNAPiUS 2019, nr 3, poz. 33, s. 67.

²¹ Por. wyrok SN z dnia 25 września 2008 r., sygn. II PK 45/08, OSNAPiUS 2010, nr 5–6, poz. 59, s. 184.

Na 31 maja 2017 r. zakres przedmiotowy spraw skierowanych do postępowania uproszczonego dalej obejmował co do zasady sprawy o roszczenia z umów oraz o roszczenia z rękojmi i gwarancji, jednak wówczas jeszcze jeżeli wartość przedmiotu sporu lub umowy nie przekraczała kwoty 10 tysięcy zł. W zakres sporów z umów wchodziły również sprawy z zakresu prawa pracy, natomiast nie zaliczały się do niego sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych. Do wskazanej daty trudno poszukiwać większych kontrowersji we wzajemnym stosunku art. 398² § 1 k.p.c., art. 398² § 2 pkt 3 k.p.c. i art. 505¹ k.p.c. Zgodnie bowiem z obowiązującymi wówczas (zresztą w niezmienionej treści do teraz) regułami dopuszczalności skargi kasacyjnej w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych środek ten co do zasady przysługiwał w sprawach majątkowych z tego zakresu, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia nie była niższa niż 10 tysięcy zł. Skoro zaś w świetle przepisów o postępowaniu uproszczonym w ówczesnym brzmieniu wartość przedmiotu sporu w sprawach z zakresu prawa pracy, które mogły być rozpoznane w tym postępowaniu, nie przekraczała 10 tysięcy zł, to i wartość przedmiotu zaskarżenia nie mogła przewyższyć tej kwoty. Stąd ewentualne pominięcie przez sąd w tamtym czasie przepisów o postępowaniu uproszczonym przy rozpoznawaniu sprawy z zakresu prawa pracy (wówczas z uwagi na szczególną zawartość sprawy lub wymóg skorzystania z wiadomości specjalnych dla jej rozstrzygnięcia – por. art. 505⁷ k.p.c. w brzmieniu do 6 listopada 2019 r.) zasadniczo – z perspektywy dopuszczalności skargi kasacyjnej – nie prowadziło do powstania różnic w sytuacji stron, których sprawa została lub nie rozpoznana w postępowaniu uproszczonym. Wynikało to z faktu, że co do zasady wartość przedmiotu zaskarżenia nie przekroczyłaby kwoty 10 tysięcy zł, zatem zarówno wniesienie skargi kasacyjnej w sprawie rozpoznanej w postępowaniu uproszczonym, jak i w sprawie rozpoznanej z pominięciem przepisów o tym postępowaniu skutkowałoby wydaniem postanowienia o odrzuceniu tego środka zaskarżenia. Wątpliwości w zakresie równego traktowania stron w kontekście możliwości skorzystania z nadzwyczajnego środka zaskarżenia mogły jednak powstać w tamtym czasie w jednym przypadku, a mianowicie w sprawie z zakresu prawa pracy dotyczącej roszczenia z umowy, w której wartość przedmiotu zaskarżenia wynosiła 10 tysięcy zł w sytuacji, gdy sprawa została rozpoznana w postępowaniu uproszczonym albo z pominięciem przepisów o tym postępowaniu²². Kwestia ta zostanie szerzej skomentowana w poniższych uwagach.

²² Co np. obrazuje wyrok SN z dnia 25 września 2008 r., sygn. II PK 45/08, OSNAPiUS 2010, nr 5–6, poz. 59, s. 184 wydany w sprawie, w której SN rozpoznał skargę kasacyjną przy wartości przedmiotu zaskarżenia w kwocie 10 tysięcy zł i wydanym postanowieniu o pominięciu przy rozpoznawaniu sprawy z zakresu prawa pracy o roszczenie z umowy przepisów o postępowaniu uproszczonym.

Dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawach zakwalifikowanych do postępowania uproszczonego – stan po zmianach k.p.c. z 2017 i 2019 r.²³

W obecnym brzmieniu k.p.c. przy ocenie dopuszczalności skargi kasacyjnej kwestia postępowania uproszczonego nadal ma znaczenie, jeżeli sprawa została rozpoznana w tym postępowaniu. Dlatego też w tej części wyżej poczynione uwagi znajdują także zastosowanie do obowiązującego stanu prawnego.

Natomiast od 1 czerwca 2017 r., tj. od wejścia w życie ustawy o zmianie k.p.c., która zwiększyła wartość przedmiotu sporu dla spraw skierowanych do postępowania uproszczonego z kwoty 10 tysięcy zł do kwoty 20 tysięcy zł, nierozstrzygnięte są wątpliwości w zakresie kompatybilności przepisów o dopuszczalności skargi kasacyjnej, w szczególności w sprawach z zakresu prawa pracy, z przepisami o postępowaniu uproszczonym. Na skutek wejścia w życie noweli z 2019 r. i rozszerzenia ram przedmiotowych postępowania uproszczonego zakres zastrzeżeń w powyższej materii rozciągnął się również na sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych. Obecnie bowiem wśród spraw rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym znajdują się także sprawy o świadczenie z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Dla określenia dopuszczalności skargi kasacyjnej w tego rodzaju sprawach k.p.c. przewiduje niższy próg wartości przedmiotu zaskarżenia, tj. 10 tysięcy zł (bądź brak takiego progu), niż ma to miejsce w pozostałych cywilnych sprawach majątkowych. Wskazuje się, że takie rozwiązanie jest uzasadnione względami społecznymi, ewentualnie socjalnymi²⁴.

W związku ze wskazanymi nowelizacjami k.p.c. powstaje kilka pytań. Przede wszystkim jak zatem należy ocenić wzajemną relację art. 398² § 1 k.p.c. i art. 398² § 2 k.p.c. oraz art. 505¹ k.p.c.? Następnie, czy zasadne jest bezwzględne przyjęcie, że w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych rozpoznanych w postępowaniu uproszczonym skarga kasacyjna jest niedopuszczalna? I wreszcie, jakie znaczenie dla odpowiedzi na powyższe pytania ma fakt, że w razie pominięcia przez sąd przepisów o postępowaniu uproszczonym w sprawie pierwotnie wchodzącej w zakres tego postępowania skarga kasacyjna jest dopuszczalna według reguł z art. 398² § 1 k.p.c.?

W świetle powyższych pytań stwierdzić należy, że przepisy k.p.c. nie gwarantują jednoznaczności co do dostępności skargi kasacyjnej w sprawie o świadczenie z zakresu prawa pracy lub ubezpieczeń społecznych, która została rozpoznana w postępowaniu uproszczonym, a wartość przedmiotu zaskarżenia w niej

²³ Tj. po zmianach dokonanych ustawą z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności (Dz.U. poz. 933), które weszły w życie 1 czerwca 2017 r., oraz ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1460), które weszły w życie 7 listopada 2019 r.

²⁴ Por. T. Zembrzusi, *Skarga kasacyjna...*, s. 209.

nie jest niższa niż 10 tysięcy zł. Przykładowo dotyczyć to będzie sytuacji, gdy pracownik składa pozew o zapłatę zaległego wynagrodzenia z tytułu umowy o pracę w łącznej kwocie 18 tysięcy zł. Sprawa z pewnością kwalifikuje się do rozpoznania w postępowaniu uproszczonym i w postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy²⁵. W takim przypadku można założyć ewentualność wystąpienia trzech odmiennych scenariuszy. Pierwszego, w którym sąd rozpoznaje powyższą sprawę w postępowaniu uproszczonym, a wydany przez sąd II instancji wyrok jest krzywdzący dla jednej ze stron na poziomie nie niższym niż 10 tysięcy zł. Drugiego, w którym sąd – na podstawie art. 505¹ § 3 k.p.c. – rozstrzyga sprawę z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym²⁶, a wydany przez sąd II instancji wyrok jest krzywdzący dla jednej ze stron na poziomie nie niższym niż 10 tysięcy zł. I wreszcie trzeciego, w którym pracownik łączy roszczenie o zapłatę zaległego wynagrodzenia *per exemplum* z żądaniem odszkodowania na podstawie art. 45 § 1 k.p.²⁷ (wówczas sprawa ta – na podstawie art. 505¹ § 2 pkt 3 k.p.c. – nie jest rozpoznawana w postępowaniu uproszczonym) i analogicznie wydany przez sąd II instancji wyrok jest krzywdzący dla jednej ze stron na poziomie nie niższym niż 10 tysięcy zł. *De lege lata* należy uznać, że w pierwszym przypadku skarga kasacyjna jest niedopuszczalna, zaś w drugim i trzecim – dopuszczalna. Oznacza to, że prawo strony do weryfikacji wydanego przed sądem *ad quem* orzeczenia będzie w pierwszej kolejności zależne od tego, jaką decyzję strona podejmie w przedmiocie kumulacji roszczeń lub wniosku o rozstrzygnięcie sprawy z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym, a dopiero następnie od obowiązujących przepisów prawa procesowego. Nie wydaje się to rozwiązanie pożądane, a wręcz obrazuje ono dużą zależność uprawnień danej osoby od woli sądu oraz strategii w konkretnej sprawie i może prowadzić do nieuzasadnionego uprzywilejowania jednych stron wobec innych²⁸.

Zaakcentowania wymaga, że inne względy decydowały o wprowadzeniu odmiennych regulacji w zakresie dopuszczalności skargi kasacyjnej w sprawach majątkowych z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych względem reguł

²⁵ Ponadto zapewne również do postępowania upominawczego, zaś w konkretnej sprawie rozważyć można też postępowanie nakazowe, jeśli zostaną spełnione inne prawem wymagane przesłanki.

²⁶ Co ma się przyczynić do przyspieszenia postępowania i dzięki temu osiągnięcia jego celów. Podobnie judykatura oceniała przeznaczenie art. 505⁷ k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do 6 listopada 2019 r. Por. uchwała SN z dnia 7 października 2008 r., sygn. III CZP 81/08, OSNC 2009, nr 9, poz. 119, s. 22.

²⁷ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. 2020, poz. 1320 ze zm.).

²⁸ Innym *exemplum* podnoszonych tu wątpliwości są sytuacje, gdy po wejściu w życie ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. z uwagi na wyłączenie – na podstawie art. 505¹ § 2 pkt 3 k.p.c. – z postępowania uproszczonego niektórych spraw z zakresu prawa pracy o świadczenie sądy *ad quem* rozpoznawały te sprawy już w postępowaniu zwykłym, a to usuwało ewentualne wątpliwości w zakresie możliwości złożenia skargi kasacyjnej w tych sprawach zgodnie z art. 398² § 1 zd. 1 k.p.c. Por. wyrok SO w Elblągu z dnia 28 lutego 2020 r., sygn. IV Pa 48/19, www.orzeczenia.ms.gov.pl.

ogólnych, inne zaś o wyłączeniu dopuszczalności tej skargi w sprawach rozpoznanych w postępowaniu uproszczonym. Nie można zatem przyjąć, że zmiana w zakresie górnej granicy wartości przedmiotu sporu w sprawach przekazanych do postępowania uproszczonego oraz rozszerzenie zakresu przedmiotowego tego postępowania modyfikuje dotychczasowe zasady w zakresie dopuszczalności skargi kasacyjnej bez jednoczesnej zmiany przepisów w tym zakresie. Trudno też doszukać się takiej bezpośredniej lub pośredniej intencji ustawodawcy. Przekazanie sprawy do postępowania uproszczonego nie zmienia jej charakteru i sprawa nie przestaje być sprawą „z zakresu prawa pracy” czy sprawą „z zakresu ubezpieczeń społecznych”. Wydaje się zatem, że z punktu widzenia dopuszczalności skargi kasacyjnej w przypadku nakładania się postępowań odrębnych decydujący powinien pozostać charakter sprawy. Tylko takie podejście gwarantuje jednostkom równość w dostępie do instytucji procesowych i równe traktowanie przez prawo procesowe w podobnych okolicznościach.

Nadto nie wydaje się, aby celem ustawodawcy było wyłączenie pewnej grupy spraw z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych z kręgu sporów, w których skarga kasacyjna jest dostępna, a to wyłącznie z uwagi na dopuszczenie możliwości krzyżowania się postępowań odrębnych. Względna obligatoryjność postępowania uproszczonego nie powinna pozbawiać stronę uprawnień, które będą jej przysługiwać, gdy sąd zrezygnuje z rozstrzygania sprawy z użyciem przepisów o tym postępowaniu odrębnym lub gdy strona połączy dane roszczenie z innym. Zgodzić się należy z wyrażanymi w nauce prawa zapatrywaniami, że *ratio* wprowadzenia konkretnego postępowania odrębnego powinno w pierwszej kolejności przyświecać łącznemu stosowaniu przepisów o różnych postępowaniach odrębnych²⁹, i tą wytyczną należy się kierować także przy ocenie dopuszczalności skargi kasacyjnej. Funkcji ochronnej – jakkolwiek dyskusyjnej – w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, wyrażnie ustanowionej przez prawo procesowe, również w kontekście dopuszczalności skargi kasacyjnej, nie można niweczyć poprzez nadmiernie formalistyczne podejście pomijające rodzące się z niego nierówności i niesprawiedliwość³⁰.

Dodatkowo za równie istotne uznać trzeba, że w pierwszej kolejności sprawa cywilna jest sprawą z zakresu prawa pracy, a dopiero następnie – z uwagi na rodzaj powództwa (o świadczenie), wartość przedmiotu sporu (co do zasady nie przekraczającą 20 tysięcy zł) oraz skład sądu (jeden sędzia – art. 47 § 1 k.p.c. w zw. z art. 505¹ § 2 pkt 3 k.p.c.) – sprawa kwalifikowana jest do postępowania uproszczonego. W konsekwencji w sprawach z zakresu prawa pracy o świadczenie (i analogicznie – z zakresu ubezpieczeń społecznych), kwalifikujących się do postępowania uproszczonego i rozpoznanych w tym postępowaniu, dopuszczalność skargi

²⁹ Por. P. Telenga, *Roszczenia z zakresu prawa pracy w postępowaniu uproszczonym – glosa – III PZP 2/03*, „Monitor Prawniczy” 2005, nr 7, s. 360–361.

³⁰ Por. podobnie w zakresie usuwania tej funkcji poprzez wykładnię przepisów: *ibidem*, s. 361.

kasacyjnej powinna być w każdym przypadku rozstrzygana w oparciu o art. 398² § 1 k.p.c., nie zaś wyłącznie o art. 398² § 2 pkt 3 k.p.c.³¹

Sformułowane wyżej wątpliwości nie mają jedynie charakteru teoretycznego, ponieważ zauważalny jest brak spójności w tej materii tak w nauce prawa, jak i w orzecznictwie. Praktyka dostarcza bowiem przykładów, w których Sąd Najwyższy uznaje, że zasadne jest wydanie postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej w sprawach o świadczenie z zakresu prawa pracy, gdy spór został rozpoznany w postępowaniu uproszczonym, mimo iż wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi nie mniej niż 10 tysięcy zł³². Niekiedy również doktryna stoi na stanowisku, że w sprawach z zakresu prawa pracy rozpoznanych w postępowaniu uproszczonym skarga kasacyjna nie jest dopuszczalna³³. Nie brakuje jednak w literaturze wypowiedzi, że wyłączenie skargi kasacyjnej w sprawach pracowniczych rozpoznanych w postępowaniu uproszczonym może być uznane za kontrowersyjne³⁴.

Wyjaśnienia wymaga, że wyżej wskazane dylematy nie występowały i nie występują w odniesieniu do rozstrzyganych do 6 listopada 2019 r. w postępowaniu uproszczonym bez względu na wartość przedmiotu sporu spraw o zapłatę czynszu najmu lokali mieszkalnych i opłat obciążających najemcę oraz opłat z tytułu korzystania z lokalu mieszkalnego w spółdzielni mieszkaniowej, a obecnie, gdy wartość przedmiotu sporu nie przekracza kwoty 20 tysięcy zł. Wynika to z faktu, że w sprawach tych – nawet jeśli sąd pominął przepisy o postępowaniu uproszczonym przy ich rozpoznawaniu – skarga kasacyjna była (i nadal jest) niedopuszczalna na innej podstawie, tj. art. 398² § 2 pkt 1 k.p.c. Judykatura konsekwentnie przyjmuje bowiem, że „sprawami o czynsz najmu” w znaczeniu powołanego przepisu są również sprawy o inne opłaty ściśle związane ze stosunkiem najmu³⁵. Wydaje się, że z punktu widzenia wykładni celowościowej nie ma podstaw, aby wyłącznie opłaty z tytułu korzystania z lokalu mieszkalnego w spółdzielni mieszkaniowej traktować inaczej niż czynsz najmu w rozumieniu wyżej powołanego przepisu³⁶.

³¹ Na zasadność „supremacji” postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy nad postępowaniem uproszczonym zwraca się uwagę w jurysprudencji. Por. A. Olaś, *Postępowanie uproszczone po zmianach wprowadzonych na mocy ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw* [w:] *Reforma czy kolejna nowelizacja KPC? Uwagi na tle ustawy z 4.7.2019 r. zmieniającej KPC*, red. P. Ryłski, Warszawa 2020, s. 236–237.

³² Por. postanowienie SN z dnia 20 listopada 2018 r., sygn. III PZ 11/18, www.sn.pl.

³³ Por. wypowiedź w tym przedmiocie przed zmianami KPC z 2017 r.: A. Torbus [w:] *System Prawa Pracy*, t. VI: *Procesowe prawo pracy*, red. K.W. Baran, Warszawa 2016, s. 791.

³⁴ Por. T. Zembrzusi, *Skarga kasacyjna...*, s. 196.

³⁵ Por. postanowienie SN z dnia 13 listopada 2003 r., sygn. IV CK 310/03, Legalis; postanowienie SN z dnia 3 lutego 2012 r., sygn. I CZ 4/12, www.sn.pl; postanowienie SN z dnia 23 sierpnia 2013 r., sygn. III CSK 176/13, „Biuletyn SN-IC” 2015, nr 10; postanowienie SN z dnia 6 września 2018 r., sygn. IV CSK 154/18, www.sn.pl; postanowienie SN z dnia 16 października 2019 r., sygn. IV CZ 73/19, www.sn.pl.

³⁶ Orzecznictwo na kanwie art. 505¹ pkt 2 k.p.c. w brzmieniu do 6 listopada 2019 r. wskazywało jednak, że innym rodzajowo świadczeniem jest czynsz, a innym opłaty na rzecz spółdzielni mieszkaniowej. Por. wyrok SO w Lublinie z dnia 27 maja 2013 r., sygn. II Ca 344/13, www.orzeczenia.ms.gov.pl.

Podsumowanie

W opozycji do dotychczasowych uwag można próbować bronić tezy, że skoro ustawodawca rozszerzył zakres przedmiotowy postępowania uproszczonego oraz zwiększył wartość przedmiotu sporu w tych sprawach, to jego zamysłem było wyłączenie skargi kasacyjnej w sprawach z zakresu prawa pracy rozpoznanych w postępowaniu uproszczonym. Argumentację tę wzmacniać może fakt, że art. 398² § 2 k.p.c. stanowi *lex specialis* wobec § 1 tego artykułu. Również pośrednio za przyjęciem koncepcji, że należy wydawać postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej złożonej w takich sprawach, przemawiać może treść art. 505¹⁴ k.p.c., który wyłącza pewne instytucje postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy o charakterze ochronnym, jeśli sprawa jest rozpoznawana w postępowaniu uproszczonym. Być może dodatkowe uzasadnienie dla wskazanego zapatrywania stanowi wyrażony w nauce prawa pogląd, że wyjątkowy charakter postępowania przed Sądem Najwyższym, w tym przymus adwokacko-radcowski, nie powinien sprzyjać zwiększaniu udogodnień dla stron w sprawach z zakresu prawa pracy³⁷.

Jednak z punktu widzenia wykładni celowościowej i założenia racjonalności prawodawcy, a także uwzględniając czas wprowadzenia postępowania odrębnego w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych³⁸ i postępowania uproszczonego³⁹ do k.p.c. oraz cele obu tych postępowań, w tym specyfikę spraw z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, właściwsze jest stanowisko, że w sprawach o świadczenie z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych rozpoznanych w postępowaniu uproszczonym, w których wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi nie mniej niż 10 tysięcy zł, skarga kasacyjna będzie dopuszczalna na podstawie art. 398² § 1 zd. 1 k.p.c.⁴⁰ Aprobowanie przeciwnego zapatrywania może w praktyce tworzyć sytuacje, w których pominięcie przez sąd przepisów o postępowaniu uproszczonym przy rozpoznawaniu sprawy z powyższego zakresu spowoduje potencjalnie dogodniejsze położenie stron w kontekście możliwości skorzystania ze skargi kasacyjnej niż rozpoznanie tej sprawy według przepisów o postępowaniu uproszczonym. W efekcie podejście takie zasadnie może prowadzić do tego, że zalecać się będzie w tego rodzaju sprawach składanie przez strony wniosku o pominięcie przez sąd przepisów o postępowaniu uproszczonym lub same sądy będą z urzędu wydawać takie postanowienia, aby zapewnić stronom choćby jedynie potencjalną opcję skorzystania z tego nad-

³⁷ Por. A. Torbus [w:] *System Prawa Pracy*, t. VI: *Procesowe prawo pracy*, red. K.W. Baran, Warszawa 2016, s. 812.

³⁸ Czego dokonano ustawą z dnia 18 kwietnia 1985 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. nr 20, poz. 86), która weszła w życie 1 lipca 1985 r.

³⁹ Przepisy o tym postępowaniu obowiązują od 1 lipca 2000 r.

⁴⁰ Podobne uzasadnienie należy przyjąć dla dopuszczalności zażalenia z art. 394¹ § 1¹ k.p.c. w sprawie z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych o świadczenie rozpoznanej w postępowaniu uproszczonym.

zwyczajnego środka zaskarżenia. W rezultacie występowania tych różnic może dojść do wypaczenia sensu stosowania postępowania uproszczonego w sprawach o świadczenie z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, skutkiem czego przedmiotowe postępowanie przyspieszone nie będzie w praktyce aplikowane w tego rodzaju sporach. Dodatkowo podzielić należy postulat o powściągliwości we wprowadzaniu dalszych ograniczeń *ratione materiae* w dopuszczalności skargi kasacyjnej⁴¹. Co więcej, wskazane w art. 398² § 2 pkt 2 k.p.c. sprawy z zakresu prawa pracy, w których skarga ta jest niedostępna, mają raczej charakter uboczny⁴², zaś sprawom rozpoznawanym w postępowaniu uproszczonym z całą pewnością nie można przypisać takiej cechy.

Mając na uwadze wszystkie wyżej wyszczególnione względy, *de lege ferenda* postulować należy wprowadzenie przez ustawodawcę odpowiedniego przepisu, który wyjaśni powyższe rozbieżności, lub znowelizowanie dotychczasowych przepisów (*per exemplum* poprzez dodanie do art. 398² § 2 pkt 3 k.p.c. słów: „z wyjątkiem spraw z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych”)⁴³. Wydaje się też, że do czasu stosownych zmian legislacyjnych celowe byłoby, aby możliwie jak najszybciej sąd *ad quem* – rozpoznający powoływane w niniejszym artykule, a wątpliwe przypadki – skierował odpowiednie pytanie prawne do Sądu Najwyższego, który w drodze uchwały dokona wykładni przepisów k.p.c. dotyczących powyższych zagadnień. Bowiem z biegiem czasu powołanych tu, a niejasnych przypadków może na wokandzie znaleźć się coraz więcej.

Bibliografia

- Cieślak S., *System postępowań przyspieszonych w procesie cywilnym po zmianach Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzanych w życie w latach 2008–2010* [w:] *Aurea praxis. Aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. I, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011.
- Ereciński T., *Dopuszczalność kasacji w sprawach cywilnych (kilka uwag de lege lata i de lege ferenda)* [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza. Symbolae Vitoldo Broniewicz dedicatae*, red. A. Marciniak, Łódź 1998,
- Ereciński T., *Postępowania odrębne de lege lata i de lege ferenda* [w:] *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych*, red. H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2009.

⁴¹ Por. T. Zembruski, *Skarga kasacyjna...*, s. 203.

⁴² Por. A. Piotrowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II: *Komentarz. Art. 205¹–424¹²*, red. A. Marciniak, Warszawa 2020, s. 1072.

⁴³ Z pewnością zadośćuczyni to także wskazaniom judykatury, aby wykluczać takie sytuacje, w których chęć usunięcia rozbieżności w orzecznictwie i wykładni przepisów doprowadzi do uznania dopuszczalności skargi kasacyjnej w tych sprawach, w których zgodnie z obowiązującymi przepisami jest ona niedopuszczalna. Por. postanowienie SN z dnia 9 marca 2000 r., sygn. III CZ 39/00, OSNC 2000, nr 7–8, poz. 150, s. 103.

- Flaga-Gieruszyńska K., *System środków zaskarżenia wobec prawa do sądu na gruncie orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zagadnienia wybrane)* [w:] *Wokół problematyki środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym*, red. M. Michalska-Marciniak, Sopot 2015.
- Kodeks postępowania cywilnego*, t. IA: *Komentarz do art. 1–424*¹², red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020.
- Kodeks postępowania cywilnego*, t. II: *Komentarz. Art. 205¹–424¹²*, red. A. Marciniak, Warszawa 2020.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, wersja online.
- Kołąkowski K., *Refleksje wokół kasacji w procesie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 1997, nr 7–8.
- Kościółek A., *Nadzwyczajny charakter skargi kasacyjnej w postępowaniu cywilnym a kasacji w procesie karnym* [w:] *Szczególne środki zaskarżenia w ujęciu komparatystycznym*, red. D. Gil, Lublin 2013.
- Michalska M., *Rozstrzygnięcia sądu kasacyjnego w procesie*, Kraków 2004.
- Olaś A., *Postępowanie uproszczone po zmianach wprowadzonych na mocy ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw* [w:] *Reforma czy kolejna nowelizacja KPC? Uwagi na tle ustawy z 4.7.2019 r. zmieniającej KPC*, red. P. Ryłski, Warszawa 2020.
- System Prawa Pracy*, t. VI: *Procesowe prawo pracy*, red. K.W. Baran, Warszawa 2016.
- System prawa procesowego cywilnego*, t. III, cz. 2: *Środki zaskarżenia*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, Warszawa 2013.
- Telenga P., *Roszczenia z zakresu prawa pracy w postępowaniu uproszczonym – glosa – III PZP 2/03*, „Monitor Prawniczy” 2005, nr 7.
- Zembrzusi T., *Skarga kasacyjna. Dostępność w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2011.

Streszczenie

Artykuł analizuje dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych o świadczenie, zakwalifikowanych do postępowania uproszczonego oraz – zależnie – rozpoznanych w tym postępowaniu albo rozpoznanych z pominięciem przepisów o tym postępowaniu. W opracowaniu odniesiono się do aktualnego brzmienia przepisów k.p.c., a ponadto omówiono stan prawny sprzed zmian k.p.c. dokonanych w 2017 i w 2019 r., jak i przedstawiono uwagi *de lege ferenda*.

Słowa kluczowe: postępowanie cywilne, skarga kasacyjna, postępowanie uproszczone, sprawy z zakresu prawa pracy, sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych

CASSATION VERSUS CASES CLASSIFIED TO SIMPLIFIED PROCEEDINGS

Summary

The article examines the admissibility of cassation in the field of labour law cases and social security cases, which are classified in simplified proceedings and, as the case may be, heard in those proceedings or heard without the application of the provisions on those proceedings. The paper refers to the current wording of the Polish Civil Proceedings Code and also discusses the legal situation prior to the amendments of the Polish Civil Proceedings Code of 2017 and of 2019, as well as provides *de lege ferenda* comments.

Keywords: civil procedure, cassation, simplified proceedings, labour law cases, social security cases